

Filozofie a sport pohledem původní slovenské monografie

An original Slovak monograph on Philosophy and Sport

Aleš Sekot

Josef Oborný: Filozofia a šport; Bratislava, Slovakia: Univerzita Komenského, 2015, 158 stran.

Filozofie sportu rozhodně nepatří v našem kulturním okruhu k nejméně frekventovaným tématům vědy o sportu. Profesor Fakulty tělesné výchovy a sportu bratislavské Univerzity Komenského Josef Oborný na základě dlouhodobého systematického bádání na poli sportovní humanistiky cestou hledání a zdůvodňování objektivní skutečnosti ve sféře sportu předkládá čtenáři práci přínosnou jak z odborného akademického hlediska, tak z pohledu společensko-kulturního. Jeho monografie se v rámci tří ústředních skupin problémů zaměřuje na reflexi sportu perspektivou filozofie, dále na vztah sportu a hodnot včetně problematiky jeho hodnocení a konečně se originálním a novátorským způsobem vyjadřuje k vybraným etickým problémům současného sportu a to v kontextu mnohdy problematických projevů adaptace sportovců na dynamické změny a procesy současné společnosti.

Při hledání a nalézání předmětu a poslání filozofie sportu autor osvětluje, pro českého čtenáře snad nikoli běžně zažitě, pojmy sportovní humanistika či sportologie, když v souladu zejména kupř. se současnou sociologií sportu zdůrazňuje rostoucí význam a vliv sportu jak v kontextu celospolečenském tak v rovině individuálních volnočasových aktivit. Upozorňuje tak na humanistické poslání sportu, když akcentuje jeho tělesné, vitální, estetické, morální a duchovní aspekty. Filozofii sportu pak nahlíží jako „aplikovanou vědeckou teorii zkoumající a vysvětlující všeobecnou podstatu a genezi sportu, jeho humánní poslání, všeobecné lidské a sociální souvislosti a zákonitosti jeho vývinu a existence“ (s. 15). Poslání filozofických výzkumů proto logicky spatřuje v odhalování měnícího se významu sportu a tělesné výchovy v životě individuálního člověka i společnosti, v úsilí podat univerzální výklad sportu v současném globalizujícím se světě. Praktické zaměření filozofického pohledu na sport upírá pozornost na jeho základní soudobé problémy: jeho smysl, postavení v životě člověka a společnosti, kultivační a socializačně výchovné funkce. Za neodmyslitelné prameny tohoto nazírání na sport považuje historicky ukotvené premisy filozofie hry.

Autor, nepochybně i v souladu se svým lidským a odborným naturelem, textem své monografie z mnoha pohledů oživuje a zkoumá humanistické aspekty sportu a především si všímá jeho autentičnosti ve smyslu nenahraditelné příležitosti proniknutí do hlubin osobnosti. Horuje pro, mnohdy dnes zejména ve výkonnostním sportu opomíjený, autentický sportovní zážitek, která dává do ostrého protikladu neautentického prožívání sportovního výkonu typu vstupu miniaturizovaných technických prostředků přenosu informací jako podpůrného nástroje zvyšování výkonu sportovce cestou pokynů trenérů, manažerů či techniků (Formule 1, cyklisté, horolezci, americký fotbal). Autor se obává postupné ztráty subjektivity, hravosti a tvořivosti sportovního prožitku na úkor uspokojení z výkonu. Upozorňuje tak na problémy rozšiřující se propasti mezi vrcholovým elitním výkonnostním sportem a rekreačním volnočasovým sportováním.

Problematice hodnot se autor věnuje v kapitole „Poslání a předmět sportovní axiologie“, když sport je zde chápán jako fenomén ve smyslu proměnlivého, dynamického, hierarchického a dobově podmíněného systému hodnot. Vznik moderního sportu však přináší rostoucí význam vědy, racionalismus a slábnutí autentičnosti sportovního prožitku, vyúsťující mnohdy v „revoluci rekordů“. Přitom autor správně připomíná možnou zjevnou rozporuplnost přístupu člověka k hodnotícímu postoji ke sportu: Na jedné straně nekritický obdiv a na druhé chápání sportu jako antihodnoty; přirozeně vedle nikoli obecně netypického ambivalentního postoje. Je tedy zřejmé, že široce rozkročený svět sportu integruje rozmanitou škálu hodnot a stává se tak terčem kritických úvah a diskutovaných problémů i ze strany filozofů. Jako sociální fenomén sport přitahuje (a případ-

ně odpuzuje) jedince z širokého spektra sociálního, vzdělanostního, profesního, kulturního či ekonomického spektra a to jak z pohledu aktivní participace, tak ze zorného úhlu divácké kulisy sportu jako dnes nejpopulárnější formy masové kultury. Plní tak, zjevně v relativizované podobě, morální, emotivní, edukologické a kulturní funkce.

Tématika „svědomí ve sportu“ je zajímavým způsobem autorem recenzované monografie nahlížena prizmatem individuální viny a svědomí, když i na půdě sportu se připomínají běžné morální normy jako rozvážnost (nerozvážnost), zodpovědnost (nezodpovědnost), důslednost (nedůslednost), disciplinovanost (nedisciplinovanost), duchovní identita (duchovní rozpolcenost). A autor shrnuje: „Zřejmě každý vrcholný a po všech stránkách náročný sportovní výkon je prvotním a zásadním experimentem se svědomím a prověrkou jeho stálosti, správnosti a nadřazenosti nad plytkými meandry lidské duše“ (s. 78). Takto vysoce teoreticky nastavenými širokými cestami se autor dobírá k vážnému aktuálnímu a svým způsobem praktickému problému etické adaptace sportovců na změny v současném sportu. Soudobé změny podmínek pro sportování vidí autor jako vysoce komplikované. Autor správně připomíná, že každému se v životě „vyplatí“ něco jiného: touha po vítězství, rekordu, odměně může rozmělnit rozměr fair play do roviny přežilé nadbytečnosti. I zde je připomínán rozporuplný dopad globalizace a na úrovni vrcholového sportu přinejmenším zpochybnitelný princip „koupě – prodej“ rozmělnující prvotní hodnotu vnitřního zážitku sportování. Nejen filozofové si zde připomínají: Kdy se sport stává prostředkem, nikoli cílem lidského konání?

Stále více si všichni, kdo se z různých úhlů pohledu zabývají problematikou sportu, uvědomují, že klíčovou perspektivou pohledu je zde fenomén pohybu; intenzita a význam pohybových aktivit v tzv. sedavé společnosti. Přitom smysl a význam pohybu (v rovině soutěžního sportu) rozdílně chápou sportovci a jinak kupř. diváci či žurnalisté. V prvním případě je pohyb instrumentálním nástrojem dosažení úspěchu, ve druhém spíše uspokojení diváckých (fanouškovských) aspirací a potřeb. Toto téma je autorem organicky obohaceno promyšlenými pohledy na koncept širokospektrální edukační funkce sportu, kterou dnes v zásadě je kalokagatia. Připomíná se aktualizovaný vztah pohybové aktivity s duševním zdravím; na základě empirické sondy studentů bratislavské FTVŠ pak Josef Oborný shrnuje: „Kalokagatia je cílevědomá činnost na podporu a rozvoj tělesných a duševních zdatností“ (s. 106).

Autor recenzované monografie je i praktickým propagátorem běhu na dlouhých tratích. V této souvislosti se svým textem dobírá závěru, že běh a filozofování úzce pozitivně koreluje s vnitřní pohodou a mentálním zdravím: běh je prostředkem upozadění starostí a cestou k vylepšení fyzické kondice; v motivační struktuře k maratónskému běhu dominují sportovní a lidské ambice a zvědavost „co to se mnou udělá“. Ostrakizmu ve sportu je naopak projevuje diskutován v rovině hráčů, závodníků, trenérů, funkcionářů a nikoli náhodou i diváků.

Zřejmě nejnovativnější, a čtenářsky také nejpřitažlivější (navíc i závěrečnou) kapitolou recenzované monografie je text zabývající se intimními aspekty sportu: Sport a erotika. Autor, na základě nověji publikovaných výzkumů zkoumá základní aspekty tělesnosti, sportu a erotiky, nabízí prezentaci estetického, etického a filozofického aspektu problematiky a vysoce myšlenkově ilustrativním (včetně skutečných charakteristických ilustrací) pohledem komentuje téma zahaleného těla, možností a mezi sportování žen v islámském světě, erotizace sportovního dresu a erotické komunikace sportovkyň s divákem v naší kulturní sféře či „skryté“ erotiky volnočasové turistiky.

Josef Oborný, absolvent více jak stovky klasických maratonů, ze svého spíše rekreačního sportování, tak říkájíc, „nedělá vědu“. Zřejmě i tato skutečnost mu umožňuje proniknout hlouběji do napohled neproniknutelných zákoutí sportu a skutečně vědecky tento významný společenský fenomén nepřehlédnutelně obohatit skutečně originální a tedy vysoce přínosnou vědeckou monografií.